

Економіка. Соціологія.

Безтелесна Л.І.

Проблеми структурної перебудови економіки України

Україна - практично єдина з країн Центральної та Східної Європи, яка намагається створити суспільство, головним принципом якого було б надійне соціальне партнерство між державою, ринком і людиною. Очевидно, що поступ до цієї мети можливий за умов реалізації творчого потенціалу, закладеного в кожній особистості, звільненні і розкритті духу підприємництва. Передумовою цього є добре збалансована структура економіки, продуктивна зайнятість.

Функціонуюча значний період в Україні командна економіка, заснована на державних замовленнях, не примушувала виробників продукції застосовувати нові технології, знижувати собівартість продукції, щоб вона ставала конкурентноспроможною або задовольняла потреби споживачів, що в кінцевому результаті привело до сучасної деформованої структури виробництва, його низького технічного рівня. Перехід до ринкових умов господарювання вимагає переорієнтації виробництва на споживчий попит, а разом з цим зміни структури товаровиробництва та потреби в робочій силі.

Структура робочої сили економіки України суттєво відрізняється від структури економік з високими доходами та вищими, ніж середні, доходами. 73% українських працівників зайнято в сільському господарстві і промисловості, а лише 27% - в сфері послуг, тоді як в структурі економік з високими доходами це співвідношення є оберненим. Структура зайнятості свідчить про те, що протягом кількох десятиліть відбувалось випередження розвитку галузей важкої промисловості на шкоду соціальній сфері і підприємствам, які випускають споживчі товари. Процентне співвідношення питомої ваги галузей групи „А“ і „Б“ змінилося з 42:58 у 1928р. до 70:32 у 1990р.

В умовах падіння обсягів виробництва криза у галузевій структурі економіки країни загострилася, тому назріла необхідність докорінної зміни структури виробництва, підвищення його ефективності, які повинні здійснюватися на основі активного державного регулювання економічних процесів.

Але, на жаль, державу, по суті, було усунуто від цілеспрямованого регулювання ринкових відносин в інтересах розвитку, модернізації власного виробництва, в інтересах широких верств населення.

Це означало, що ми сповзаємо до рівня слаборозвинутих держав. Ринкова система ефективна лише з умов раціональної структури економіки, але вона не здатна сама по собі цілеспрямовано формувати структуру економіки. Ринкова система - це конкуренція, яка за раціональної структури економіки в межах сильної держави надає надзвичайної ефективності для праці.

Для успішного функціонування в умовах ринкової економіки держава повинна структурно перебудувати зовнішню торгівлю так, щоб обсяг експорту перекривав обсяг критичного імпорту. Підраховано: обсяг критичного імпорту для України повинен складати суму близько 9 млн.дол. і за структурою складатися з ввозу лише корисних копалин, які не добуваються в державі, але необхідні для функціонування народно-господарського комплексу України. Складовими імпорту України є нафта та природний газ, ліс, паливо для атомних реакторів, а також добрива і деякі види хімічної продукції. В структурі експорту України наявна велика частина непродовольчих товарів, таких як вугілля, метали, сталь, хімічні добрива, продукти хімічної промисловості. До того ж цей перелік експортованих товарів свідчить про те, що Україна вивозить трудомісткі, консервативні в технологічному плані виробництва, собівартість продукції досить висока, навіть із врахуванням дешевої української робочої сили.

Країни з розвинутою економікою вже відійшли від експорту сировини і металів. Так, в структурі експорту країн-учасниць Європейського Союзу (за даними 1995 року) переважає експорт високотехнологічної готової продукції, в тому числі товарів промислової і побутової електроніки, побутової хімії, зброї, автомобілів, продуктів харчової промисловості, виробів легкої промисловості. Стверджують, що весь перелік товарів вироблявся в Україні, але виробництво було поступово зупинено внаслідок нерентабельності, а це, в свою чергу, -прямий результат неконкурентоспроможності, яка є наслідком використання застарілих технологій і конструкцій, енергомісткості виробництва і високої собівартості продукції.

Український експорт за умов розумного державного регулювання ринкових відносин має неабиякі перспективи, а саме українська зброя - танки, ракетно-зенітні комплекси, судна і навігаційне обладнання для військово-морських сил.

Якщо Україна скористається такими шляхами, то збережеться могутній потенціал оборонного комплексу, висока кваліфікація працівників,

зайнятість та могутній науковий потенціал.

Успішне проведення структурних перетворень значною мірою залежить від вибору пріоритетних напрямів розвитку економіки та інтенсивності інвестиційних процесів. Сьогодні Україна потребує реальних інвестицій, а не грошей на закупівлю споживчих товарів. В Україні такі цільові інвестиції можуть здійснюватись в металургійну промисловість, переробку сільськогосподарської продукції, кораблебудування, авіаційну промисловість. Україна також потребує інвестицій для розробки наявних родовищ нафти та газу, модернізації вугільної промисловості. Великі потенційні можливості містять туризм та індустрія послуг, які за часів Радянського Союзу були практично не розвинуті.

Державне втручання в економіку стимулюватиме економічний розвиток за умови сформованої якісно нової адміністративної еліти, здатної органічно поєднувати вітчизняні і світові

досягнення в сфері економіки.

Саме українським вченим варто самостійно вирішувати складну проблему, розробити оптимальну модель регульованих соціально орієнтованих ринкових відносин, виходячи з конкретних особливостей України, спираючись передусім на власну науку та технології. Науку зможе відродити і зміцнити не лише збільшення її фінансування з бюджету, а й інтеграція з виробництвом, якщо останнє стане пріоритетним у державі.

Джерелом фінансування науки можуть стати країни, що розвиваються, які мають кошти, сировинні запаси, але за рівнем своєї науки, свого науково-технічного потенціалу дещо відстають від України. Діяти варто за схемою: спільні науково-технічні програми, з їх сторони гроші, а з нашої - інтелект, науково-технічний потенціал.

Структурні зміни в економіці створять можливості для випуску конкурентноспроможної продукції (завдяки власній науці та власним технологіям) та сприятимуть економічній незалежності України.